

Nr 175.

Av herr **Bäckström**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående en kraftstation vid Harsprånget.

Med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 315 angående anslag för påbörjande av första utbyggnaden av en kraftstation vid Harsprånget skulle jag vilja framställa några erinringar av statsfinansiell art, därvid jag dock icke ingår på frågan huruvida det under nuvarande förhållanden är lämpligt att igångsätta detta storslagna företag, då de synpunkter jag önskar framhålla äro oberoende av tidpunkten, när vattenfallets utbyggande äger rum.

Varje svensk talar gärna och med glädje om de stora nationalrikedomar vårt land äger i sina vattenfall. Vi få dock icke glömma, att en rikedom, som icke ger någon avkastning, icke är någon rikedom i här avsedd mening. Om vattenfallet efter utbyggnad icke ger större avkastning än vad som behövs för att nödtorftigt förränta det på utbyggnaden nedlagda kapitalet, om således ingen avkastning erhålles på vattenkraftens naturvärde, så kunde det — ur ren inkomstsynpunkt — varit lika bra, om det aldrig blivit utbyggt. Givetvis får emellertid den rena inkomstsynpunkten här icke enbart anläggas, då den genom vattenkraftens användning möjliggjorda produktionen kan vara av stort intresse för landet, men man måste göra klart för sig, att, om staten lämnar naturkraften så gott som gratis, så är detta ett direkt statsunderstöd till industrien i fråga, som icke bör ges utan noggrann prövning, och som väl icke bör få ges av vattenfallsstyrelsen, utan endast av Kungl. Maj:t.

Jag föranledes till denna erinran genom omnämmandet i den kungl. propositionen av att en del av vattenkraften från den föreslagna kraftstationen vid Harsprånget, såväl som från den vid Porjus, är avsedd och ifrågasatt att bortkontraheras till aktiebolaget Elektrosalpeter för tillverkning av s. k. Norgessalpeter. Jag utgår från antagandet att det är meningen att använda den i Norge använda Birkeland-Eydeska

metoden. Denna metod är ett mycket intressant försök att industriellt efterbilda den salpetersyrebildning, som i naturen åstadkommes när blixten slår genom luften, men det är allmänt bekant, att det är den minst ekonomiska metod för luftkvävet fixering, som kommit till industriell användning. Efter vad som tidigare uppgivits, kunde denna industri endast betala c:a 15 kronor per hästkraft och år, och denna uppgift stämmer väl med propositionens siffra: 20 à 25 kronor per kilowatt och år. De hittills anlagda norska fabrikerna, som disponerade väldiga vattenkrafter, som kunde tillgodogöras med synnerligen låg utbyggnadskostnad, kunde nöja sig med ett så lågt pris, i all synnerhet som bättre metoder då ej funnos att tillgå. Redan den i Sverige flerstädes använda, rätt ofullkomliga metoden över kalciumcyanamid (kalkkväve) ställer sig emellertid avsevärt fördelaktigare, och det är ju bekant att den under kriget kolossalt utvecklade tyska kväveindustrien, som arbetar med genom förbränning av kol alstrad kraft, särskilt genom Haber-metoden nått vackra resultat, så vackra t. o. m., att man i Tyskland anser sig här ha lagt grund till en efter kriget fullt konkurrenskraftig exportindustri. Även från Amerika hör man berättas om en ny, lovande metod över natriumamid, och uppfinnareverksamheten på detta område är fortfarande livlig.

Den kväveindustri, som vi böra och kunna skapa genom kraft från våra vattenfall, måste därför räkna med konkurrens icke blott från chilesalpeter utan även från den norska, tidigt och billigt utbyggda, och den tyska, efter mera kraftbesparande metoder arbetande kväveindustrien. Det är därför angeläget, att man icke genom statsunderstöd i form av för billig vattenkraft framdriver en kväveindustri, baserad på en metod, som gör att den från början är dömd att leva på svältgränsen.*)

De synpunkter, som här framförts, närmast med anledning av den ifrågasatta uppgörelsen med aktiebolaget Elektrosalpeter, hava nog sin giltighet även i andra fall, varför det synes mig önskvärt att riksdagen i motiveringen till en blivande riksdagsskrivelse med anledning av propositionen nr 315 gör ett uttalande till förmån för tillförsäkrandet åt staten av skälig vinst på de av staten utbyggda vattenfallens naturvärde, där ej särskilda omständigheter anses böra föranleda ett avstående av denna vinst.

*) Sedan detta skrivits har på kammarens bord delats andra kammarens protokoll för den 26 april, innehållande chefens för jordbruksdepartementet svar på herr Olssons i Broberg interpellation i konstgödselmedelsfrågan, till vilket jag ber att få hänvisa, då det kompletterar och bestyrker den värdesättning av de olika kvävefixeringsmetoderna, som här ovan kommit till uttryck.

Givetvis är det en säkerhet för vattenfallsägaren, som går att utbygga sitt vattenfall, om han redan på förhand kan skaffa sig abonnenter på hela den kraft, han kommer att kunna sälja, men det synes mig dock vara att driva försiktigheten för långt, om staten endast av denna anledning skulle bortkontrahera kraften utan tillräckligt vederlag för naturkraftens värde. Jag tänker alltför högt om den svenska elektrokemiska industriens framtid för att anse detta vara nödvändigt.

Med stöd av vad jag här anfört tillåter jag mig hemställa,

att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 315 måtte uttala sin förväntan, att vid avslutandet av kontrakt om abonnement av kraft från statens vattenkraftanläggningar skälig vinst å vattenkraftens naturvärde tillförsäkras staten, där ej Kungl. Maj:t för särskilt fall finner anledning föreligga att härifrån göra undantag.

Stockholm den 6 maj 1918.

Helge Bäckström.
